

## УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Петухова О.М., д-р екон. наук

Сілакова Г.В., канд. екон. наук

*Національний університет харчових технологій*

Характерними особливостями проведення інноваційної діяльності є значна міра невизначеності і високий ступінь ризику. Внаслідок цього вагомого значення набуває здатність до оперативного управління інноваційними ризиками, можливість завчасного прогнозу та мінімізації таких ризиків.

Під ризиками в процесі розробки та реалізації інновацій найчастіше розуміють ймовірність появи втрат ресурсів і засобів, що використовуються в процесі створення та впровадження нової техніки, товарів, послуг, управлінських рішень, прогресивних матеріалів та технологій, які можуть не отримати очікуваного попиту на ринку або не принести очікуваного ефекту.

Основними видами ризиків інноваційної діяльності є: ризики, викликані проведенням НДДКР і пробним запуском або технологічні (негативні результати НДДКР, провал випробувань, невідповідність технічного рівня виробництва вимогам інновації); ризики, пов'язані з виробництвом (вихід з ладу обладнання, зриви у матеріально-технічному постачанні); ризики маркетингу (неправильна оцінка споживчих переваг, невдале позиціонування товару, проблеми з «неймінгом», реєстрацією торгової марки); ризики фінансування інноваційного проекту (недооцінка проектних витрат, інфляційні процеси, кризові процеси в економіці, збільшення витрат); ризики кадрового забезпечення (недостатня кваліфікація персоналу, плінність кадрів, опір змінам з боку персоналу); ризики системи організації і управління (значні транзакційні витрати, некваліфікований менеджмент, проблеми всередині колективу, невиконання доручень і домовленостей, збої в роботі постачальників тощо); правові ризики (порушення прав інтелектуальної власності, проблеми ліцензування і сертифікації); інформаційні ризики (витік інформації, збої в роботі інформаційних систем тощо); екологічні ризики (загроза екологічної безпеки у зв'язку з реалізацією інноваційного проекту).

Інноваційний ризик проявляється в результаті впливу наступних чинників: 1) використання більш дешевих технологій виробництва продукції відносно вже застосовуваних. Такі нововведення забезпечать підвищення доходів на деякий час, доки підприємство є монополістом нового методу виробництва. Разом із цим має місце ризик можливої помилкової оцінки попиту на вироблений товар; 2) виготовлення нової продукції на застарілому обладнанні. При цьому ризик помилкової оцінки попиту на нову продукцію підвищується за рахунок можливої невідповідності якості товарів необхідному рівню через застосування непридатного обладнання, що не забезпечує необхідні параметри продукції; 3) виготовлення нової продукції на основі застосування передової техніки і технології. У цьому випадку інноваційний ризик містить невизначеність того, що пропоновані нові товари можуть не знайти свого покупця через невідповідність характеристик застосовуваних прогресивних технологій та обладнання вимогам виробництва нових товарів.

Управлінням ризиками інноваційної діяльності полягає у реалізації сукупності практичних заходів, що дозволяють знизити невизначеність результатів інновацій, підвищити корисність впровадження нововведення, знизити ціну досягнення інноваційної мети. На нашу думку, основними етапами управління ризиками інновацій є: 1) ідентифікація можливих ризиків; 2) аналіз і оцінка чинників ризиків прямими і непрямими методами (частота виникнення, масштаби і наслідки ризиків тощо); 3) розробка стратегії управління ризиками (збір і аналіз інформації про ризики, що виникають в процесі реалізації проекту, дії, спрямовані на ліквідацію ризиків); 4) розробка плану заходів щодо зниження ризиків і ліквідації наслідків подій, які можуть наступити в результаті дії ризиків; 5) моніторинг інноваційного процесу і прийняття тактичних рішень з управління ризиками; 6) вибір методу управління ризиком; 7) аналіз ситуації і розробка рекомендацій щодо врахування отриманого досвіду в майбутньому.

Повністю уникнути ризиків інноваційної діяльності неможливо, проте їх можна мінімізувати. Одним із традиційних варіантів мінімізації інноваційного

ризиком є диверсифікація інноваційної діяльності, що полягає у розподілі ресурсів і зусиль дослідників для виконання різних, безпосередньо не пов'язаних один з одним інноваційних проектів. Якщо один з проектів виявиться збитковим, то інші успішні можуть покрити втрати, що виникнуть.

Наступний спосіб мінімізації інвестиційних ризиків - це передача (трансфер) ризиків шляхом оформлення договорів на виконання занадто ризикованих робіт за проектом сторонньою організацією. Ця угода може бути вигідною для обох сторін, якщо приймаюча ризик сторона має кращі умови для зниження втрат або управління ризиками.

На практиці широко застосовується спосіб зниження інноваційних ризиків шляхом їх страхування. Водночас вітчизняні страхові компанії уникають страхування інноваційних проектів.

У ряді випадків уникнути негативних результатів або знизити рівень ризику інноваційної діяльності можна нескладними прямими управлінськими впливами на окремі фактори ризику, наприклад, оцінка перспективності інноваційного проекту, перевірка очікуваних партнерів, підбір персоналу, який бере участь у виконанні інноваційного проекту тощо.

Наведені методи мінімізації інноваційних ризиків відповідають традиційному ринковому підходу у інноваційному менеджменті, для якого характерний феноменологічний підхід. Водночас, через складність протікання інноваційних процесів найбільш ефективним методом зниження ризиків інноваційної діяльності може бути використання інноваційно-кібернетичного підходу, який ґрунтується на основних законах кібернетики.

Таким чином, вибір варіанту зниження інноваційного ризику залежить від низки чинників, серед яких найбільш важливими є досвід керівника і можливості підприємства. Для отримання більш ефективного результату доцільно використовувати декілька методів мінімізації ризиків на всіх стадіях реалізації інноваційних проектів.